

18 obaveza za „Veru za prava“

Mi, verski akteri i akteri civilnog društva koji radimo u oblasti ljudskih prava i koji smo se okupili u Bejrutu 28-29. marta 2017. godine, izražavamo duboko ubeđenje da naše vere i ubeđenja dele zajedničku posvećenost **očuvanju dostojanstva i jednake vrednosti svih ljudskih bića**. Zajedničke ljudske vrednosti i jednako dostojanstvo stoga su zajednički koreni naših kultura. Vera i prava trebalo bi da budu sfere koje se uzajamno podupiru. Individualno i zajedničko izražavanje vere ili ubeđenja uspeva i razvija se u svakom okruženju u kom su ljudska prava, na osnovu jednake vrednosti svakog pojedinca, zaštićena. Slično tome, ljudska prava mogu da imaju koristi od duboko ukorenjenih etničkih i duhovnih temelja koje vere ili ubeđenja pružaju.

Ova deklaracija o „veri za prava“ dopire do lica koja pripadaju verama i ubeđenjima u svim regionima sveta, sa ciljem da se unaprede kohezivna, mirna i poštovana društva na osnovu zajedničke platforme orijentisane ka postupanju svih zainteresovanih i otvorene prema svim akterima koji dele njene ciljeve. Cenimo da je naša deklaracija o veri za prava, poput njenog osnivačkog prethodnika Plana mera iz Rabata, osmišljena i izvršena pod okriljem i uz podršku Ujedinjenih nacija koje predstavljaju narode sveta, te da je sadržana u mehanizmima UN za ljudska prava, kao što su specijalni izveštaji i članovi ugovornih tela.

Planom mera iz Rabata¹ iz 2012. god. artikulišu se tri konkretne i suštinske odgovornosti verskih lidera: (a) Verski lideri bi trebalo da se uzdrže od korišćenja poruka netolerancije ili izražavanja koje bi moglo da podstakne nasilje, neprijateljstvo ili diskriminaciju; (b) Verski lideri, takođe, imaju ključnu ulogu u snažnom i blagovremenom obraćanju protiv netolerancije, diskriminacionih stereotipova i slučajeva govora mržnje; i (c) Verski lideri bi trebalo da budu jasni oko toga da nasilje nikada ne može da se toleriše kao odgovor na podsticanje na mržnju (npr. nasilje ne može da se opravda prethodnom provokacijom).

U cilju davanja konkretnog dejstva gore navedenom tri suštinske odgovornosti koje su artikulisane Planom mera iz Rabata, na koji su se zemlje iznova i na pozitivan način pozivale, formulišemo sledeći spisak

18 obaveza iz „Vere za prava“,² uključujući odgovarajuće prateće radnje:

- I. Naša najosnovnija odgovornost je da **ustanemo i delujemo u korist svačijeg prava na slobodan izbor**, a posebno u korist svačije slobode misli, savesti, veroispovesti ili ubeđenja. Potvrđujemo svoju posvećenost univerzalnim normama³ i standardima⁴, uključujući i član 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, kojim nisu dozvoljena nikakva ograničenja za slobodu misli i savesti ili slobodu posedovanja ili usvajanja veroispovesti ili ubeđenja po svom izboru. Te slobode, koje su bezuslovno zaštićene univerzalnim normama, takođe su sveta i neotuđiva prava prema verskim predanjima.
 - „U veri nema prisiljavanja.“ (Kuran 2,256);
 - „Istina dolazi od Gospoda vašeg, pa ko hoće - neka veruje, a ko hoće - neka ne veruje“ (Kuran 18,29);
 - „Ako ne želite da služite Gospodu, izaberite danas kome ćete služiti...“ (Isus Navin 24,15)
 - „Niko ne sme prisiljavati druge; niti iskorišćavati druge. Svako, svaki pojedinac, ima neotuđivo pravo po rođenju da traži i traga za srećom i samoispunjenjem. Ljubav i ubeđenje jedini je zakon društvenog sklada.“ (Guru Grant Sahib, str. 74)
 - „Kada sloboda savesti, sloboda misli i pravo govora prevladaju—to jest, kada svaki čovek prema svojoj idealizaciji može da izrazi svoja ubeđenja—razvoj i rast su neizbežni.“ (‘Abdu’l-Baha)
 - „I sve što želite da vam čine ljudi, činite i vi njima – sa tolerancijom, uvažavanjem i saosećanjem.“ (Zlatno pravilo)⁵
- II. Smatramo da je ova deklaracija o „veri za prava“ **zajednički minimalni standard za vernike (bilo teističke, ne teističke, ateističke ili druge)**, na osnovu našeg uverenja da bi tumačenja vere ili ubeđenja trebalo da dodatno povećaju nivo zaštite ljudskog dostojanstva koja je predviđena zakonima ljudi.
- III. Pošto je neophodno da se vere podvrgnu ljudskim tumačenjima, posvećujemo se **promovisanju konstruktivnog angažovanja na razumevanju verskih tekstova**. Sledstveno tome, kritičko razmišljanje i rasprava o verskim stvarima ne bi samo trebalo da se toleriše već i podstiče i trebalo bi da bude uslov za prosvetljena verska tumačenja u globalizovanom svetu sastavljenom od sve

većeg broja multi kulturnih i multi konfesionalnih društava koja se stalno suočavaju sa promenama koje se šire.

- IV. Obavezujemo se da ćemo **podržavati i promovisati jednako postupanje** u svim oblastima i ispoljavanjima vere ili ubeđenja i da ćemo se odreći svakog oblika diskriminacione prakse. Posvećujemo se **sprečavanju upotrebe pojma „državna religija“** i smatramo da je svako takvo tumačenje u suprotnosti sa jedinstvom ljudskosti i ravnopravnim dostojanstvom ljudskog roda. Slično tome, posvećujemo se sprečavanju upotrebe „doktriniranog sekularizma“ da bi se smanjio prostor za verski pluralizam ili pluralizam ubeđenja u praksi.

➤ „Tada je Petar progovorio: „Sad zaista shvatam da Bog nije pristrasan.““ (Dela apostolska 10,34)

- V. Obavezujemo se da ćemo **obezbediti nediskriminaciju i rodnu ravnopravnost** u primeni ove deklaracije o „veri za prava“. Posebno se posvećujemo preispitivanju, svako u svojoj oblasti nadležnosti, ona verska razumevanja i tumačenja koja naizgled istrajavaju u rodnoj neravnopravnosti i štetnim stereotipima ili čak podržavaju rodno zasnovano nasilje. Obavezujemo se da ćemo obezbediti pravdu i jednaku vrednost svakoga i da ćemo afirmisati pravo svih žena, devojčica i dečaka da ne budu podvrgnuti nikakvom obliku diskriminacije i nasilja, uključujući i štetne prakse poput sakaćenja ženskih genitalija, dečije i/ili prisilne brakove i zločine koji se vrše u ime takozvane časti.

➤ „Čovek bi trebalo da svoju ženu poštuje više nego što poštuje sebe i da je voli onoliko koliko voli sebe.“ (Talmud, Jevamoť, 62,b)

➤ „Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi - vi ste jedni od drugih.“ (Kuran 3,195);

➤ „O ljudi, Mi vas od jednog čoveka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas delimo da biste se upoznali.“ (Kuran 49,13)

➤ „Stvorio ga je po Božjem obličju - stvorio je muškarca i ženu. Stvorio je njih.“ (U početku 1,27)

➤ „Najbolji među vama je onaj koji je najbolji prema svojoj ženi“ (Hadit)

➤ „Žena je ta ko je prijatelj i partner za života. Žena je ta koja omogućava nastanak rase. Kako možemo da mislimo loše o njoj od koje se najveći rađaju. Od žene žena se rađa: niko ne može da postoji bez žene.“ (Guru Grant Sahib, str. 473)

➤ „Svet ljudi je opsednut dvama krilima - muškim i ženskim. Sve dok ta dva krila nisu jednaka u snazi ptica neće poleteti. Sve dok ženski rod ne dostigne isti stepen kao i muškarac, sve dok ne uživa isti prostor delovanja, izvanredno postignuće za ljudski rod neće biti moguće“ (‘Abdu’l-Baha)

➤ „Sveobuhvatan, holistički i delotvorni pristup izgradnji kapaciteta trebalo bi da bude usmeren na angažovanje uticajnih lidera, kao što su tradicionalni i verski lideri [...]“ (Zajednička opšta preporuka br. 31 Komiteta za ukidanje diskriminacije žena/opšti komentar br. 18 Komiteta za prava deteta o štetnim praksama, CEDAW/C/GC/31-CRC/C/GC/18, stav 70)

- VI. Obavezujemo se da ćemo **ustati za prava svih lica koja pripadaju manjinama** u svojim oblastima delovanja i da ćemo braniti njihovu slobodu veroispovesti ili ubeđenja, kao i njihovo pravo da učestvuju na ravnopravan i delotvoran način u kulturnom, verskom, društvenom, ekonomskom i javnom životu, kako je priznato međunarodnim pravom ljudskih prava, kao minimalni standard solidarnosti između svih vernika..

- VII. Obavezujemo se da ćemo se **javno odreći svakog slučaja zagovaranja mržnje koja podstiče nasilje, diskriminaciju ili neprijateljstvo**, uključujući i mržnju koja dovodi do gnusnih zločina. Snosimo neposrednu odgovornost za odricanje od takvog zagovaranja, posebno ako se vrši u ime vere ili ubeđenja.

➤ „Naredba je sada ova: Čini prema činitelju da ga naterаш da čini.“ (Antičko egipatsko srednje kraljevstvo);

➤ „Nadoknadi štetu pravdom i ljubaznošću sa ljubaznošću.“ (Konfučije)

➤ „Ono što vas mrzi, ne činite svom prijatelju.“ (Talmud, Šabat, 31,a)

➤ „Koje god reči izgovorimo trebalo bi da ih biramo pažljivo jer će ih ljudi čuti i biti pod njihovim uticajem za dobro ili loše.“ (Buda)

➤ „Poklanjajući glavnu pažnju samokontroli i ispravnom ponašanju, postupajte prema drugima kao što postupate sa sobom.“ (Mahabharata)

➤ „Ne osvećuj se i ne budi kivan na sinove svog naroda.“ Voli svog bližnjeg ko samog sebe“ (Mojsijeva 19,18)

➤ „I sve što želite da vam čine ljudi, činite i vi njima. To je po zakonu i po proročkim knjigama.“ (Matej 7,12)

➤ „Ne pripisuj nikome ono što ne bi želeo da tebi pripisuju i ne govori ono što se o tebi ne govori.“ (Baha'u'lah)

- VIII. Obavezuje se stoga da uspostavimo, svako u svojoj sferi, politiku i metodologiju za **praćenje tumačenja, određenja ili drugih verskih stavova koji ispoljavaju sukob sa univerzalnim ljudskim pravima i standardima**, bez obzira na to da li ih izgovaraju zvanične ustanove ili samo postavljeni pojedinci. Nameravamo da preuzmemo tu odgovornost na disciplinovan i objektivan način samo u svojim oblastima nadležnosti na introspektivan način, ne sudeći veri i ubeđenjima drugih.
- „Ne sudite, da vam ne bude suđeno. Kakvim sudom budete sudili i kojom verom merili, meriće se tako i vama.“ (Biblija, Matej 7,1-2)
 - „Naviknite svoje srce na milost prema podanicima i na ljubav i dobrotu prema njima... pošto su oni od dveju vrsta, ili vaš brat po veri ili jednak vama po stvaranju... Dakle, dajte im svoj oproštaj i pomilovanje, onako kako biste želeli da Alah vama da oproštaj i pomilovanje“—(Pismo Kalifa Alija Maliku Aštaru, guverneru Egipta)
 - „Suštinska svrha vere Božije je da se uspostavi jedinstvo među ljudima. Božanske pojave bili su osnivači sredstava družine i ljubavi. Oni nisu došli da stvaraju nesuglasice, razdor i mržnju u svetu. Vera Božija je povod za ljubav, ali ako se učini izvorom neprijateljstva i krvoprolića, sigurno bi njeno odsustvo bilo poželjnije od njenog postojanja; jer tada postaje satanistička, štetna i prepreka za ljudski svet.“ (‘Abdu’l-Baha)
- IX. Obavezuje se, takođe, da ćemo se uzdržavati od, zalagati protiv i zajednički **osuditi svako osuđujuće javno određenje svakog aktera koji u ime vere nastoji da diskvalifikuje veru ili ubeđenje drugog pojedinca** ili zajednice, na način na koji bi ih to izložilo nasilju u ime vere ili uskratilo njihova ljudska prava.
- X. Obavezuje se da **nećemo verovati isključujućim tumačenjima koja traže uporište u veri** na način koji bi instrumentalizovao veru, ubeđenje ili njihove poklonike da podstiču mržnju i nasilje, na primer u svrhu izbora ili političke koristi.
- XI. Jednako se posvećujemo tome da **nećemo ugnjetavati glas kritike** i stavove o stvarima vere ili ubeđenja, koliko god da se oni mogu smatrati pogrešnim ili uvredljivim, u ime „svetosti“ predmetne stvari i apelujemo na države koje još uvek imaju zakone protiv bogohuljenja ili protiv otpadništva da ih ukinu, pošto takvi zakoni imaju zagušljiv uticaj na uživanje slobode misli, savesti, veroispovesti ili ubeđenja, kao i na zdrav dijalog i raspravu o verskim stvarima.
- XII. Dodatno se posvećujemo tome da **prečistimo nastavne planove i programe, nastavni materijal i udžbenike** kad god određena verska tumačenja, ili način na koji su predstavljena, mogu da podstaknu shvatanje da podržavaju nasilje ili diskriminaciju. U tom kontekstu, obavezuje se da ćemo promovisati poštovanje prema pluralizmu i raznolikosti u oblasti vere ili ubeđenja, kao i pravo da se ne dobijaju verska uputstva koja nisu u skladu sa nečijim uverenjem. Posvećujemo se, takođe, tome da **branimo akademsku slobodu i slobodu izražavanja**, u skladu sa članom 19. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, u okviru verskog diskursa, da bismo promovisali to da je versko razmišljanje sposobno da se suoči sa novim izazovima i da omogući slobodno i kreativno razmišljanje. Posvećujemo se tome da podržimo napore u oblasti verske reforme u prosvetnoj i institucionalnoj oblasti.
- „Jedina moguća osnova za zdrav moral su tolerancija i poštovanje.“ (A. Dž. Ajer)
- XIII. Obavezuje se da ćemo se nadovezivati na iskustvima i stečenim poukama u **radu sa decom i mladima**, koji su bilo žrtve bilo podložni podsticanju na nasilje u ime vere, da bismo osmislili metodologije i prilagodili sredstva i priče tako da verskim zajednicama omogućimo da se delotvorno uhvate u koštac sa tom pojavom, poklanjajući posebnu pažnju važnoj ulozi roditelja i porodica u otkrivanju i rešavanju ranih znakova podložnosti dece i mladih nasilju u ime vere..
- „Neka te niko ne potcenjuje zbog tvoje mladosti, nego budi uzor vernima u govoru, u ponašanju, u ljubavi, u veri, u čistoći.“ (1. Timotiju 4,12)
- XIV. Obavezuje se da ćemo promovisati, u svojoj sferi uticaja, imperativnu potrebu da se obezbedi **poštovanje u svim aktivnostima humanitarne pomoći iz Načela ponašanja za Međunarodni pokret Crvenog krsta i Crvenog meseca i NVO u programima odgovora na katastrofu**,⁶ posebno da se pomoć daje bez obzira na veru primalaca i bez štetnog pravljenja razlike bilo kakve vrste i da se pomoć ne koristi za produbljanje određenog verskog stanovišta.

- XV. Obavezuje se da **nećemo ni prisiljavati ljude ni iskorišćavati ljude u ugroženom položaju** da bismo ih konvertovali iz njihove vere ili ubeđenja, poštujući u celosti svačiju slobodu da ostane pri svojoj, usvoji ili promeni veroispovest ili ubeđenje, kao i pravo da svoju veroispovest ili ubeđenje ispoljava nastavom, pohađanjem službe, veroispovedanjem i obavljanjem obreda, bilo pojedinačno bilo u zajednici sa drugima, javno ili privatno.
- XVI. Posvećujemo se tome da **iskoristimo duhovnu i moralnu težinu vere i ubeđenja** sa ciljem da ojačamo zaštitu univerzalnih ljudskih prava i da izrađujemo preventivne strategije koje prilagođavamo svom lokalnom kontekstu, koristeći moguću podršku relevantnih tela Ujedinjenih nacija.
- „Voli svog bližnjeg kao samog sebe. Druge zapovesti veće od ovih nema“ (Marko 12,31)
 - „Nego volite svoje neprijatelje, činite dobro i pozajmljujte bez kamate ne nadajući se ničemu, pa će vaša nagrada biti velika“ (Luka 6,35)
 - „Bogosavesno biće uvek je neokaljano, poput sunca, koje svoju udobnost i toplotu daje svima. Bogosavesno biće na sve jednako gleda, kao vetar, koji duva jednako u kralja i siromašnog prosjaka.“ (Guru Grant Sahib, str. 272)
 - „Vera u Boga i Njegov božanski zakon najmoćnije je sredstvo i najsigurnije od svih sredstava za izlazak svetla jedinstva među ljudima. Napredak sveta, razvoj država, smirenost ljudi i mir za sve koji žive na zemlji među načelima su i zapovestima Božijim.“ (Baha'u'llah)
- XVII. Posvećujemo se tome da podržimo jedni druge na nivou primene ove deklaracije kroz **razmenu praksi**, uzajamno povećanje kapaciteta i redovne aktivnosti ažuriranja veština za verske i duhovne propovednike, nastavnike i učitelje, posebno u oblasti komunikacije, verskih manjina ili manjinskog ubeđenja, posredovanja između zajednica, rešavanja spora, ranog otkrivanja tenzija u zajednici i tehnika ispravke. U tom smislu, ispitaćemo sredstva za razvoj održivih **partnerstava sa specijalizovanim akademskim ustanovama** da bismo promovisali interdisciplinarno istraživanje o određenim pitanjima u vezi sa verom i pravima, i da bismo imali koristi od njegovih rezultata koji bi mogli da se iskoriste za programe i sredstva naše koalicije o veri za prava.
- XVIII. Obavezuje se da ćemo **koristiti tehnološka sredstva na kreativniji i dosledniji način** da bismo izvestili da ova deklaracija i potonje poruke vere za prava povećavaju sklad društava obogaćenih raznolikošću, uključujući u oblasti veroispovesti i ubeđenja. Takođe, uzećemo u obzir sredstva za izradu sredstava a osnaživanje izgradnje kapaciteta i uspostavljanje kontakata da bi ona bila na raspolaganju na različitim jezicima za upotrebu na lokalnom nivou.

¹ Vidi UN, Doc. A/HRC/22/17/Add.4, aneks, dodatak, stav 36.

² Vidi član 18. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima: „(1) Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti. To pravo podrazumeva slobodu ostajanja pri svojoj ili usvajanja veroispovesti ili ubeđenja po svome izboru, kao i slobodu da pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, ispoljava svoje verovanje ili ubeđenje veroispovedanjem, obavljanjem obreda, pohađanjem službe i nastavom. (2) Niko se neće podvrgnuti prinudi koja bi mogla naneti povredu njegovoj slobodi ostajanja pri svojoj, ili usvajanja veroispovesti ili ubeđenja po svome izboru. (3) Sloboda ispoljavanja svoga verovanja ili svoga ubeđenja može se podvrgnuti jedino ograničenjima koja su predviđena u zakonu i koja su neophodna za zaštitu javne bezbednosti, poretka, zdravlja i morala, ili osnovnih sloboda i prava drugih lica. (4) Države ugovornice ovog Pakta se obavezuju na poštovanje slobode roditelja, odnosno zakonskih staratelja, da obezbede versko i moralno vaspitanje svoje dece u skladu sa svojim ubeđenjima.“

³ One obuhvataju Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948); Konvenciju o statusu izbeglica (1951); Međunarodnu konvenciju o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965); Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966); Međunarodni pakt o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima (1966); Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979); Konvenciju protiv mučenja i drugog okrutnog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1984); Konvenciju o pravima deteta (1989); Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica (1990); Konvenciju o pravima lica sa invaliditetom (2006); i Međunarodnu konvenciju za zaštitu svih lica od prisilnog nestajanja (2006).

⁴ Ovi obuhvataju Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (1948); Deklaraciju o ukidanju svih oblika netolerancije i diskriminacije po osnovu veroispovesti ili ubeđenja (1981); Deklaraciju o pravima lica koja pripadaju nacionalnoj ili etničkoj, verskoj i jezičkoj manjini (1992); Načela ponašanja za Međunarodni pokret Crvenog krsta i Crvenog polumeseca i NVO u programima odgovora na katastrofu (1994); Deklaraciju UNESCO o načelima tolerancije (1995); Konačni dokument Međunarodne konsultativne konferencije o školskom obrazovanju u vezi sa slobodom veroispovesti ili ubeđenja, tolerancijom i nediskriminacijom (2001); Rukovodeća načela iz Toleda o nastavi o veri i ubeđenjima u javim školama (2007); Deklaraciju Ujedinjenih nacija o pravima domorodačkih naroda (2007); Hašku izjavu o „veri u ljudska prava“ (2008); Načela iz Kamdena o slobodi izražavanja i ravnopravnosti (2009); Rezoluciju 16/18 Saveta za ljudska prava o borbi protiv netolerancije, negativnih stereotipa i stigmatizacije, i diskriminacije, podsticanja na nasilje i nasilja nad licima zbog njihove veroispovesti ili ubeđenja (i Istambulski proces, 2011); Plan mera iz Rabata za zabranu zagovaranja nacionalne, rasne ili verske mržnje koja predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje (2012); Okvir analize za gnusne zločine (2014); Plan mera generalnog sekretara za sprečavanje nasilnog ekstremizma (2015); kao i Deklaraciju iz Feza o sprečavanju podsticanja na nasilje koje može da dovede do gnusnih zločina (2015)

⁵ Sve citate iz verskih tekstova ili ubeđenja ponudili su učesnici radionice u Bejrutu u odnosu na svoju veru ili ubeđenje i namera je da samo budu ilustrativni, a ne i iscrpni.

⁶ Vidi www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-1067.pdf.